

УДК 378.147:614, 253.52. (477.85)

В.А. ГайдуковБуковинський державний медичний
університет, м. Чернівці**СЕСТРИНСЬКА ОСВІТА У
БУКОВИНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ
МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ**

Ключові слова: медична сестра,
ступенева безперервна освіта,
професійна підготовка.

Резюме. Становлення ступеневої освіти в БДМУ здійснюється відповідно до Програми розвитку медсестринства України. Наш університет започаткував навчання медичних сестер у закладах IV рівня акредитації. Кафедра догляду за хворими та вищої медсестринської освіти, яка створена вперше в Україні, є необхідною для університету де навчаються медичні сестри.

Вступ

З перших днів незалежності України Президент та Уряд визначили шлях розвитку нашої країни, який опирався на зміни законодавства, економіки, освіти, що призвело нас до нових ринкових відносин та демократичного суспільства. На пострадянському просторі зароджувалися нові тенденції в діяльності людини - ініціатива, якість, відповідальність, ощадливість, конкуренція. Усе це віддзеркалюється і на системі охорони здоров'я. Концепція державної політики спрямована на створення сучасної моделі охорони здоров'я, де окрім традиційного атрибуту - доступності, були б присутні також висока якість медичних послуг, їх економічність, ефективність, що в кінцевому підсумку повинно поліпшити стан здоров'я нації [1, 2].

Проте наші плани не завжди співпадають із реаліями життя. Перш за все це стосується демографічних перспектив України. За час незалежності населення в країні зменшилося на 6 млн. Показник смертності населення в Україні (16.4 / 1 тис. населення) перевищує показник народжуваності (10.2 / 1 тис. населення). Середня тривалість життя - 67.7 років, а чоловіків навіть 61.7 років. Висока дитяча смертність, збільшується кількість мертвонароджених дітей. Метод прогнозованої екстраполяції передбачає, що до 2025 року Україна втратить 11.8 мільйонів населення. У 2050 році нас буде 34-36 мільйонів. Загальноновизнано, що демографічні показники залежать від генетичної обумовленості, стану довкілля та способу життя, економічного і політичного стану країни. А ті 10% здоров'я людини, які може дати сучасна медицина використовуються не завжди раціонально. Державна політика у сфері охорони здоров'я втілюється в житті повільно (правова база, фінансування, упорядкування і оптимізація закладів охорони здоров'я, кадрове забезпечення, реорганізація первинної медико-санітарної допомоги, започаткування бюджетно-страхової медицини та ін.) [6].

Основна частина. Суттєве збільшення ролі молодших медичних фахівців, на етапах після встановлення діагнозу, призначення лікування, оперативних втручань, догляду за хворими людьми пенсійного віку, з хронічними захворюваннями, а також пацієнтів, які потребують паліативної допомоги. Ця група людей залишилася осторонь діяльності медицини, тому що для підтримання стану здоров'я і якості життя їй потрібно більше кваліфікованого диференційного догляду, ніж лікування [7]. На заході цією когортою людей опікуються виключно медичні сестри, які мають відповідну базову вищу, або вищу освіту. Вітчизняні медичні сестри, маючи середню освіту, виконують переважно вказівки лікаря і надавати такі послуги не можуть. Таке розуміння ґрунтується на досвіді, який ми можемо перейняти з медсестринства Північної Америки, де чітко розділяють участь лікарів і сестер у діяльності охорони здоров'я країни.

Виходячи з цих міркувань, у 1994 році, з дозволу МОЗ України в Буковинській державній медичній академії був створений медсестринський факультет. Першим деканом якого став доцент Ахтемійчук Ю.Т. У подальшому його очолювали доценти Марчук Ф.Д., Гайдуков В.А., професор Сорокман Т.В. У цьому ж році було зараховано на навчання перших 9 студентів на "сестринську справу" та 8 - на "лабораторну діагностику" з терміном навчання 4 роки. Фахівці з сестринської справи за світовими термінами навчання відповідали медсестрам-бакалаврам, проте дисципліни опановували виходячи з програми "Лікувальна справа" і тому їх називали помічник лікаря. Програми для таких фахівців створювали лікарі і вони були, в більшій мірі, спрямовані на діагностування та лікування, ніж на організацію догляду та профілактику. Це й зрозуміло, адже зусилля лікаря направлені на хворобу, в той час коли діяльність медичної сестри - на людину та її проблеми (страждання) пов'язані з хворобою, немічною та їх подолання.

У 1998 році відбувся перший випуск помічників лікарів, які склали державні випускні іспити з внутрішніх хвороб, хірургії, педіатрії, акушерства та гінекології. Уже на другому випуску в 1999 році проводили випробування з цих же дисциплін, але були додані питання з догляду за хворими різних профілів, що на нашу думку, наближувало помічників лікарів до медичних сестер-бакалаврів. Проте в звіті Голови державної екзаменаційної комісії відмічали, що випускники правильно проводять опитування і фізичне обстеження хворого, вміють інтерпретувати результати додаткових методів дослідження, формулювати діагноз, призначати адекватне лікування, планувати санаторно-курортне лікування. І знову відсутнє медсестринство з його діяльністю - доглядом. Зрозуміло, що "вишкіл" таких фахівців проходив за атрибутами лікарської діяльності (викладачі-лікарі іншого запропонувати не могли), що було далеким від світових стандартів медсестринської освіти.

З 1998 по 2002 рік охорона здоров'я України отримала 186 помічників лікарів, які були першою спробою у бажанні створити свою ступеневу освіту в сестринській справі. До роздумів про шляхи розвитку медсестринства в Україні призвів науковий форум за участі медичних сестер Північної Америки - Перший Всеукраїнський Конгрес медсестринства (вересень 1995 року), який відбувся на базі Буковинської державної медичної академії. З великим інтересом ми спілкувалися з докторами медсестринства, доцентами Альбертського університету Карен Мілз та Галиною Смик, директором регіональних програм Дарією Волстен, деканом коледжу ім. Грента Мак Юена Джеррі Наконечною. Асоціацію медсестринства Канади представляла Марієн Ходжсон. Про навчальні програми та дослідницьку роботу з медсестринства розповіли доктор філософії, академік Шері Рейнсфорт та Ольга Роман. Посади, наукові ступені, звання медичних сестер нас приємно дивували. Їхні доповіді стверджували, що сучасне медсестринство - самостійна гілка медицини, а не паросток на стовбурі лікувальної справи, що медичні сестри здатні взяти на свої плечі вирішення багатьох проблем охорони здоров'я, що вони самодостатні і мають тенденцію до саморозвитку. Стало зрозуміло, що сестринська справа вимагає серйозної перебудови і необхідно починати це з освіти. Такі зміни повинні бути як у кількісному плані (терміни навчання, ступені освіти, градація діяльності), так і в якісному - нові дисципліни, нові навчальні плани [9].

У 1999 році відбулася наступна віхова подія в

розвитку медсестринства - 1-й Всеукраїнський з'їзд молодших медичних та фармацевтичних спеціалістів України, який проходив у Чернівцях. На з'їзді представили програмні доповіді: Міністр охорони здоров'я Богатирьова Р.В., заступник Міністра охорони здоров'я України Весельський В.Л., начальники Головних управлінь Гойда Н.Г., Піщиков В.А., Бережний С.П., начальник Управління освіти та медичної науки Вороненко Ю.В., його заступник Чернишенко Т.І. та ін.

З'їзд розробив стратегічні напрямки реформування медсестринської освіти в Україні. У той час ми зрозуміли, що відкривати колесо не потрібно, бо вже існують передові технології освітньої діяльності Європи, Північної Америки, які перевірені часом. З іншого боку, ми повинні рухатися до європейської спільноти, а тому повинні запровадити зміни в законодавстві, політиці, економіці і освіті. Саме ці зміни призведуть до руху з країни до країни капіталу, та робочої сили, що є ознакою вільного суспільства, до якого ми прямуємо.

З 1999 року наш навчальний заклад, один з перших, почав приймати на навчання медичних сестер з середньою медичною освітою для отримання базової вищої освіти - медична сестра-бакалавр. Робочі плани, навчальні програми запропоновані департаментом освіти та медичної науки МОЗ України, відповідали міжнародним стандартам медсестринської діяльності і започаткували новий зразок кваліфікаційного рівня медичної сестри та початок ступеневої освіти в медсестринстві. Порівнюючи українські програми бакалаврату з американськими, ми відмічали майже їх повну кореляцію. Винятком було деяке переобтяження українських навчальних планів гуманітарними, і в більшій мірі, природничонауковими дисциплінами [9]. Останнє базується на особливостях національного розвитку нашої країни на пострадянському просторі.

Враховуючи необхідність створення нових навчальних програм, адаптування багатьох програм лікувального факультету до медсестринського бакалаврату, ректорат проявляє ініціативу про створення опорної кафедри з медсестринства. Таке рішення було виваженим, і як ми в цьому переконалися, раціональним з багатьох причин. У навчальному закладі, де вивчають лікувальну справу - опорною повинна бути кафедра, яка добре знає медсестринство і допоможе "знайти його" в дисциплінах, що вивчають у закладах III-IV рівнів акредитації. Викладач вищого навчального закладу, згідно своєї освіти, звання, вченого ступеня може викладати, наприклад, хірургію, тоді як потрібно - медсестринство в хі-

рургії, що далеко не одне і теж. Ще більшою мірою роль такої кафедри зросла коли почали вивчати на лікувальному факультеті дисципліни "Догляд за хворими" (II курс) та "Медсестринська практика" (III курс). Такі дисципліни можуть викладати, ми в цьому переконані, лише фахівці, які сформовані на кафедрі догляду за хворими.

Актуальність такої кафедри є необхідною при запровадженні вищого ступеня медсестринської освіти - магістратури, яка повинна бути лише в закладах III-IV рівня акредитації. Для повноцінного функціонування ступеневої медсестринської освіти в нашому університеті були створені вчена рада і предметна методична комісія з сестринської справи та лабораторної діагностики. Базовою кафедрою факультету бакалаврів та молодших медичних фахівців стала кафедра догляду за хворими та вищої медсестринської освіти, створена 01.04.2000 р. на підставі дозволу Міністерства охорони здоров'я України від 09.03.2000 року №8.02-31/589 та наказу №3 від 21.03.2000 року по Буковинській державній медичній академії. Колектив підрозділу очолив доцент Плеш І.А., тут же працювали доцент та 9 асистентів (7 з них - кандидати мед. наук).

З 1999 року в академії було запроваджено навчання з неповним робочим тижнем (вечірня форма навчання) для отримання II ступеня медсестринської освіти. Були прийняті перші 28 студентів. Серед них члени правління Асоціації медсестер Буковини, інші - головні, старші медичні сестри, та їх резерв лікувальних закладів м. Чернівці. На 2012 рік навчання з неповним робочим тижнем закінчили 114 осіб. Безумовно, університет міг би охопити значно більшу кількість медичних сестер, які хотіли б отримати диплом бакалавра. Проте навчання проводиться виключно за умов контракту, який досягнув 8000 гривень за рік. За таких обставин медична сестра, з її заробітною платнею, здійснити свою мрію досить важко. Треба відмітити, що існує певна нерівність, щодо кількості місць на навчання за держзамовленням, у тому числі навчання з неповним робочим тижнем, між університетом та коледжом. Наприклад, квота державного замовлення в закладі II рівня акредитації в декілька разів більша, ніж в університеті.

З 2003 року ми отримали ліцензію МОЗ України на освітянську діяльність для отримання другої освіти - медична сестра-бакалавр для осіб зі спеціальністю "Лікувальна справа". Навчання проводиться впродовж трьох семестрів за

різницею навчальних планів і програм. На сьогоднішній день 81 лікар отримав диплом медичної сестри-бакалавра. Такі дипломи отримували фахівці, які мали бажання працювати в коледжах та за кордоном.

До 2013 року БДМУ дав країні 674 медичних сестер з базовою вищою освітою, у тому числі 186 помічників лікаря, 407 медичних сестер-бакалаврів (з них 114 - з навчанням за неповним робочим тижнем) та 81 лікар, які навчалися за різницею навчальних планів і отримали диплом медична сестра-бакалавр.

24-25 жовтня 2007 року на базі БДМУ за ініціативи та активної участі кафедри догляду за хворими та ВМО відбувся Конгрес "Розвиток медсестринської справи в Україні", завдяки якому був зроблений черговий крок у ступеневій освіті медичних сестер, що наблизило їх освіту до рівня міжнародних стандартів.

Конгрес був широко представлений не тільки представниками Міністерства охорони здоров'я України, викладачами та науковцями навчальних закладів, але, ще в більшій мірі, практикуючими медичними сестрами. Спільнотою медичних сестер обговорювалися стратегії розвитку та реформування медсестринства в Україні, якість підготовки медичних сестер, проблемні питання додипломної і післядипломної освіти, розширення повноважень асоціації медичних сестер України та ін. Дійшли висновку про необхідність впровадження III ступеня медсестринської освіти - магістратури, навіть за тих умов, коли не буде створена законодавчо-нормативна і фінансова база. Матеріали, резолюція Конгресу вказували, що тернистий шлях розвитку медсестринства далекий до завершення, ми знаходимося лише на півдорозі до завершення ступеневої освіти медсестринства і без подальших змін неможливо отримати стабільні зрушення в розвитку медсестринської справи.

Сьогодні можемо з гордістю констатувати, що ми одні з перших в Україні успішно завершили ступеневу освіту зі спеціальності "Сестринська справа", і за три випуски наш навчальний заклад 21-й медичній сестрі видав диплом магістра. Це дає право стверджувати, що БДМУ вніс вагомий вклад в розвиток ступеневої медсестринської освіти в Україні, для того, щоб вона відповідала європейському рівню.

З 2007 року наш навчальний заклад почав набувати досвід з навчання іноземних студентів, коли на факультеті №4 з відділенням молодших медичних і фармацевтичних фахівців навчалися дві англомовні групи. Працюючи з ними, ми дійшли висновку, що можемо приєднатися до нової

програми з підготовки медичних сестер за навчальними програмами американського зразка. Ті труднощі, високий рівень володіння англійською мовою, викладання за навчальними програмами американських коледжів, використання для контролю знань студентів бази NCLEX (ліцензійний іспит для американських медсестер та ін.), які будуть зустрічатися у викладацькій діяльності, колектив кафедри здолає [3, 8]. Ми позитивно відносимося до концепції Білла Колемана про спільну освітню програму між організацією "Nurses international" та українськими медсестринськими освітніми закладами. Згідно цієї програми передбачається поступове наповнення (до 10 000 американських студентів) українського освітнього ринку, а учасниками програми можуть стати понад 50 медичних коледжів України [4].

Колектив має позитивний досвід безпосереднього спілкування БДМУ зі штатом Юта (США) в галузі медсестринства [5]. Згідно затвердженого протоколу намірів, група студентів під керівництвом викладачів Валлей коледжу штату Юта впродовж двох років проходила стажування на клінічних базах БДМУ. Керівник програми від Валлей коледжу професор Міні Вейман відмітила досконалість наших навчальних програм і в достатньому об'ємі оснащення тренажерних класів фантомами та муляжами (ми використовуємо аналогічні з ними наглядні матеріали), можливість успішно пройти проміжну та державну практики. Згідно цієї угоди передбачався також обмін викладацьким, науковим та студентським складами, спільні науково-дослідницькі проекти щодо обміну інформацією і академічними публікаціями.

Висновок

Буковинський державний медичний університет вперше в Україні (з 1994 року) започаткував ступеневу освіту медичних сестер. До 2012 року навчання у нашому закладі отримали освіту медичної сестри-бакалавра 667 осіб та 21 медична сестра отримали диплом магістра.

Нами вперше в Україні була сформована кафедра догляду за хворими та вищої медсестринської освіти, яка на наш погляд, повинна бути створена у випадку навчання медичних сестер в закладах III-IV рівня акредитації.

На сьогодні, маємо позитивний досвід навчання медичної сестри з середньою освітою, медичної сестри-бакалавра та медичної сестри магістра. Для чого в університеті створені опорна кафедра з досвідченим колективом, вчена рада, яка представлена фахівцями з медсестринства, висококваліфікована предметна методична

комісія.

Література. 1. Банчук М.В. Якість підготовки медичних сестер - нагальна вимога часу / М.В. Банчук, О.П. Волосовець, І.І. Фещенко [та інші] // Матеріали конгресу "Розвиток медсестринської справи в Україні" - Бук. мед. вісн. 2007. Спец. випуск- С.7-10. 2. Білово О.М. Стратегія розвитку та реформування медсестринства в Україні / О.М. Білово // Бук. мед. вісн. Матеріали конгресу "Розвиток медсестринської справи в Україні" - Чернівці: БДМУ, 2007. - Спец., випуск- С.3-10. 3. Ковальчук Л.Я. Застосування Європейських стандартів і рекомендації щодо внутрішнього забезпечення якості медсестринської освіти в Тернопільському медичному університеті / Л.Я. Ковальчук // Медсестринство. - 2006. - №1. - С.13-16. 4. Колеман Білл. Щодо концепції спільної освітньої програми між організацією "Nurses international" та українськими медсестринськими освітніми закладами / Білл Колеман // Медсестринство. - 2006. - №1. - С. 17-19. 5. Пішак В.П. Співпраця Буковинського державного медичного університету зі штатом Юта (США) в галузі мед-сестринства / В.П. Пішак, Т.В. Сорокман, Г. Скабелунд, С.В. Сокольник // Медсестринство. - 2007. - №2. - С.18-20. 6. Пиріг Л.А. Скільки нас, які ми і як живемо в Україні / Л.А. Пиріг // XII Конгрес СФУЛТ. Тези допов. Івано-Франківськ - Київ - Чикаго, 2008. - С.4-23. 7. Роман О. Розвиток освіти та дослідницької роботи з медсестринства в Канаді / О. Роман // Підготовка медичних сестер України: Матеріали конгресу. - Київ-Чернівці, 1995. - С.64-65. 8. Усинська О.С. Проблеми та перспективи підготовки іноземних студентів у ННІ медсестринства Тернопільського державного медичного університету ім. І.Я. Горбачевського / О.С. Усинська, Н.В. Ревчук, Н.Б. Галіяш // Матеріали конгресу "Розвиток медсестринської справи в Україні" - Бук. мед. вісн. 2007. - Спецвипуск. - С.57-59. 9. Чернишенко Т.І. Порівняльні аспекти американської та української програм бакалаврату з медсестринства / Т.І. Чернишенко, Н.О. Ліщенко // Медична освіта. - 2006. - №3. - С.7-11.

СЕСТРИНСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В БУКОВИНСКОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ МЕДИЦИНСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ

В.А. Гайдуков

Резюме. Становление поэтапного образования в БГМУ осуществляется в соответствии с программой развития медсестринства Украины. Университет стоял у истоков подготовки медицинских сестер в заведениях IV уровня аккредитации. Кафедра ухода за больными и высшего медсестринского образования, впервые созданная в университете, является необходимой для подготовки медицинских сестер.

Ключевые слова: медицинская сестра, поэтапное образование, профессиональная подготовка.

NURSING EDUCATION IN BUKOVINIAN STATE MEDICAL UNIVERSITY

V.A. Haidukov

Abstract. Formation of stage-by-stage education in Bukovinian state medical university is put into practice according to the program of nursing development in Ukraine. Our university stood at the sources nursing training in educational establishments of the IV-th level of accreditation. The department of patient's care and higher trained nursing education, what we created first, is necessary training.

Keywords: nurse, stage-by-stage education, professional preparation.

Bukovinian State Medical University

Clin. and experim. pathol. - 2014. - Vol.13, №1 (47). - P.206-209.

Надійшла до редакції 05.02.2014

Рецензент – доц. В.С. Кардаш

© В.А. Гайдуков, 2014